

НАПРЯМ 4. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-363-0-37>

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Альошин Сергій Юрійович

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри обліку і фінансів,
Навчально-науковий інститут економіки,
менеджменту та міжнародного бізнесу
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

Фінансовий моніторинг як особлива частина управлінської системи в економічному просторі держави дає можливість отримувати своєчасну та об'єктивну інформацію про умови функціонування суб'єктів, які здійснюють фінансові операції. Проведення фінансового моніторингу спрямоване на оперативне реагування на зміни, які відбуваються у фінансовій сфері, на попередження та усунення негативних наслідків, які виникають внаслідок різного роду зловживань, пов'язаних із розподілом та перерозподілом фінансових ресурсів [1].

Загалом під фінансовим моніторингом розуміється вся система заходів направлених на запобігання відмивання доходів, здійснення незаконних фінансових операцій чи фінансування тероризму [2]. В рамках цих заходів здійснюється збирання аналіз та перевірка даних, вживаються заходи щодо блокування певних сумнівних операцій суб'єктів господарювання.

Система фінансового моніторингу складається з первинного та державного рівнів. До первинних суб'єктів фінансового моніторингу належать:

- фінансові установи (банки, страховики, кредитні спілки, ломбарди та поштові оператори);
- оператори платіжних систем;
- товарні та інші біржі, що проводять фінансові операції з товарами;
- професійні учасники фондового ринку;
- філії або представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, що надають фінансові послуги на території України.

Суб'єктами державного фінансового моніторингу є Національний банк України, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, Міністерство юстиції України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство цифрової трансформації України та спеціально уповноважений орган – Державна служба фінансового моніторингу України.

Спеціальні первинні суб'єкти фінансового моніторингу:

- аудитори та аудиторські фірми;
- бухгалтери та фірми;
- консультанти з оподаткування;
- адвокати та адвокатські об'єднання а також особи що надають юридичні послуги;
- нотаріуси;
- особи, які надають послуги з забезпечення діяльності або управління юридичними особами, трастами та іншими утвореннями без статусу юридичної особи, тощо.

Тобто наразі на першому рівні первинні суб'єкти фінансового моніторингу безпосередньо здійснюють заходи фінансового моніторингу, при цьому керуючись як законодавством та своїми внутрішніми правилами, які визначають критерії ризиковості суб'єктів підприємницької діяльності. Наприклад, саме банк як суб'єкт первинного фінансового моніторингу аналізує клієнта при налагодженні правовідносин та під час чергових оновлень даних і перевіряє вашу операцію та діяльність на предмет наявності критеріїв ризиковості. При цьому такі первинні суб'єкти фінансового моніторингу можуть не тільки «заблокувати» сумнівну на їх погляд операцію, але й припинити правовідносини з компанією чи відмовити у наданні послуг (або вчиненні певних дій). Такі первинні суб'єкти повинні стати на облік у державних суб'єктів, повідомляти їм про ризикові операції, а також звітувати щодо проведених заходів фінансового моніторингу і при цьому нести відповідальність. Так для прикладу банку, перед загрозою досить значних штрафів, легше перестраховатися і заблокувати підозрілі транзакції, ніж згодом мати проблеми з НБУ.

Відповідно до ст. 20 Закону [2] фінансові операції підлягають фінансовому моніторингу (є пороговими), якщо сума, на яку здійснюється кожна із них, дорівнює чи перевищує еквівалент 400 тисяч гривень (для організаторів лотерей чи азартних ігор – 55 тис грн.).

Однак, не все так просто і банки можуть вважати операції суб'єктів господарювання, які не досягають порогових значень (незалежно від суми, на яку вони проводяться), також підозрілими. Так, для прикладу

регулярність отримання чи сплати певних сум від/на користь тих самих осіб банк може розглядати за сукупністю як одну операцію. Або може враховувати додаткові фактори, як наприклад, зняття готівки у великих розмірах з рахунку приватного підприємця довіреними особами тощо. Деякі фізичні особи зіштовхнулись з проблемою блокування банком рахунку, оскільки здійснювали торгівельну діяльність через Інтернет і отримували платежі від значної кількості осіб, або мали багато контрагентів, і, відповідно, не змогли поза розумним сумнівом довести банку підстави для отримання коштів та їх сплати. В даному випадку кожен банк розробляє власну аналітичну систему, яка виявляє додаткові фактори ризиків.

В цілому узагальнюючи банк може розглядати операції суб'єктів підприємницької діяльності як ризикові у випадках:

- якщо є регулярні систематичні надходження на картку фізичної особи, що може говорити про надання певних послуг чи здійснення торгової діяльності. Наприклад, надання репетиторських послуг, де вам заходять по 10 та більше, майже однакових, платежів щодня;
- велика кількість щоденних переказів, як на вашу картку так і з вашої картки, де іншою стороною є також фізичні особи;
- наявність серед контрагентів громадян «недружніх» держав, тощо.

Більш детально критерії ризиковості операцій та індикатори підозрілості наведені в Постанові НБУ № 65 від 19.05.2020 р. [3].

Не підлягають фінансовому моніторингу наступні операції:

- операції з сумою до 5 тис. грн., будь-то готівкові чи безготівкові;
- зняття коштів із власного рахунку (тут можуть бути нюанси, оскільки якщо суми були зараховані без фінансового моніторингу, то вони можуть бути використані лише за встановленим напрямком);
- переказ коштів для сплат податків, зборів, єдиного соціального внеску, штрафних санкцій за порушення законодавства;
- платежі за комунальні послуги;
- платник та одержувач є суб'єктами фінансового моніторингу, які надають платіжні послуги, тощо.

Таким чином, система фінансового моніторингу в Україні направлена на виявлення підозрілих фінансових операцій та протидію легалізації незаконних доходів. І на протязі останніх років означена система стала обов'язковою складовою фінансового-господарської діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Гнаткович О., Овчиннікова Т. & Смолінська С. Фінансовий моніторинг в Україні та напрями його покращення. *Економіка та суспільство*. 2022. № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-14>

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

3. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова Національного банку України від 19.05.2020 р. № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text>